

ISBN: 978-625-7587-87-7

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 543

İslam Düşüncesi

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan
Binazir Haşımzade

Düzeltili
Sema Nur Kurtuluş

Görseller
Faruk Erçetin

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ekim 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 49619
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Matsis Matbaa Hizmetleri
San. ve Tic. Ltd. Şti
Sertifika No: 40421
Tevfik Bey Mah. Dr. Ali Demir Cad.
No: 51 Sefaköy Küçükçekmece /
İstanbul Tel: 212 624 21 11

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Râvi

Hicri İkinci Yüzyılda Bir
Muhaddisin İlim Serüveni

MUHAMMED ENES TOPGÜL

KETEBE

Muhammed Enes Topgöl

1984 senesinde İstanbul Fatih'te dünyaya geldi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki lisans eğitiminin ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'nda *Hadis Râvilerinde Şii'lik Eğilimi* adlı teziyle yüksek lisans derecesi aldı (2008). Bir sene süreyle Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi'nde (İSAM) araştırma uzmanı olarak çalıştı (2012-2013). 2013 senesinde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı. Hadis Anabilim Dalında *Erken Dönem Şii Ricâl İlimi (Keşî Örneği)* adlı teziyle doktorasını tamamladı (2015). Alanıyla ilgili araştırmalarda yapmak üzere bir sene süreyle ABD'de Illinois Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu (2018-2019). 2020 yılında Doçent oldu. İmam Şâfiî, İmam Beyhakî ve İmam Süyûtî'nin klasik eserlerinin çevirilerinin yanı sıra modern Arapça ve İngilizce çevirileri olan Topgöl'ün, matbu doktora tezi dışında *İsnadın Satır Araları* (2018) ve *Rivayetten Râviye: Cerh-Ta'dil Hükümleri Nasıl Oluşturdu* (2019) adlı çalışmaları bulunmaktadır.

14 AĞUSTOS 2019

Yaklaşık iki aydır kafam bu meseleyle meşgul. Arpacı kumrusu gibi düşünüp duruyorum. Hâlbuki bu işin yıllar önce çoktan halledilmiş olması, benim de bu kervanın yolcularından biri olarak mevcutlardan birini, en azından bir ölçüde benimseyerek kurgumu yapabilmiş olmam gerekirdi. Konuya dair çok iyi bildiğim yedi sekiz kitabı yeniden satır satır okudum, her birinin farklı mezzetleri var ama istediğim ve her yönüne gönül rahatlığıyla “evet” diyebileceğim bir metin maalesef yok. İstedğim altı üstü bir ders kitabı, Hadis Tarihi dersini benim sorularım çerçevesinde sunan, hem pedagojik yönü iyi hem de istediğim nitelikleri taşıyan bir kitap. Bu kitabı bulabilseydim iki aydır çoktan izlencemi (*syllabus*) netleştirmiş, okuma listesini hazırlamış olacaktım. Heyhat. En az dört beş hocanın izlencelerini isteyip üzerlerinde çalıştım, onlardan da kitaplardan da farklı açılardan istifade ettim. Keşke daha rahat olabilseydim derse hazırlanırken. Galiba ne zaman yeni bir derse girmek zorunda kalsam bu ıstırap sürececek, her derse girişimde heyecanım tavan yapacak. İstedğim ne peki? Çok basit aslında: Hz. Peygamber’in ağzından çıkan bir sözün, yaptığı bir eylemin, onayladığı bir söz ya da tavrın serüvenini adım adım izleyen bir tarih anlatısı sunmak. Sözün ya da eylemin izini belli tarih ve coğrafyalarda sürmek, sözün ya da eylemin hâlden hâle, dilden dile, eylemden eyleme aktarımını kovalamak, yazıya geçtiği zamanı, yazılı metne aktarıldıktan

sonra olanları, yazılı metinden okunma sürecini, okunma mekânı ve zamanını, bu bilgiyi elde etmek uğruna katlanılan yolculukları, siyasilerin bu eyleme destek ya da köstek oluşmasını, erken İslâm toplumunda Hz. Peygamber adına söylenen yalanların yayılışını, bir tedbir olarak hadis aktarım zincirinin (*isnâd*) ortaya çıkışını, hadis nakleden kimselerin güvenilirliklerinin nasıl belirlendiğini, farklı dinî grupların rivayetlere yaklaşımını, yeni hadis edebiyatı türlerinin ortaya çıkış sebeplerini, her bir temel kitabın ne zaman ve neden yazıldığını tasvir etmek, daha doğrusu her şeyi imkân nispetinde anlamak. Bunları yaparken de tüm bu faaliyetleri yapan insana, bunların yaşandığı topluma dokunmak, o havayı hissetmek. Galiba çok şey istiyorum ve bu yüzden de netleştiremiyorum bir tür-lü programımı. Ne olurdu 2./8. asrın ortalarında Basra veya Kûfe'ye ışınlanıp birkaç ay kalsaydım muhaddislerin arasında ya da o dönemdeki derslerin birkaçına girebilseydim...

19 EYLÜL 2019

Ders zamanı gelip çattı. Son bir ay içerisinde ne yaptığımı kısaca anlatayım. Tam bir ay önce nasıl söyleyeceğimi bilemediğim inanılmaz bir şey oldu. Herhâlde dersle alakalı had-dinden fazla dertlenmiş olacağım ki derdim duaya dönüşüp kabul görmüş, garip şeylere tesadüf etmem murat edilmiş. Şo-kunu üzerimden hâlâ atamadığım olay tam olarak şöyle oldu: Hadis usûlüne dair bir çalışmam için Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin bilgisayarlarından birinde yazmaları karıştırırken bir mecmuaya rastladım. Tembel bir şekilde her bir varağında göz gezdirdiğim mecmua içerisinde irili ufaklı on sekiz risale vardı. On altıncı risaleyi bitirdiğimde her tarafı güve yeniği ile dolu, çok eski olduğu her hâlden belli yirmi dokuz varaklık bir metne başladım. Doğal olarak mecmuada kaybolup giden metin kütüphane kayıtlarına girememişti. Ne kapağı, fevâid ve zevâid sayfası vardı metnin ne de herhangi bir başlık ya da yazar kaydı. Görmeye alıştığımız nüshalardaki

besmele, hamdele, salvele veya metin sonundaki ferâğ kaydı da yoktu nüshada. Yazı güzeldi ancak çok tahrip olduğu için metni okumakta zorlandım. Kimi yerde mürekkep uçmuştu, kimi yerde de güveler dikiş yerlerinden satır aralarına kadar nüfuz etmişti. Eski yazmaların çoğunda olduğu gibi nokta ve hareke içermeyen metnin haşiyeleri de tamamen boştu, ne bir düşme ne bir belâğ kaydı ne de bir tashih. Ancak tarihler vardı çoğu sayfada, bazen de hiçbir kayıt olmadan sayfalarca sürüyordu metin. İşin ilginç tarafı metnin üzerindeki tarihler hem sene hem de ay ve gün veriyordu. Nüshada gördüğüm ilk tarih 7 Safer 181, sonuncusu ise 14 Cemaziyelevvel 184'tü. Bir anda ter bastı tüm vücudumu. Aşırı stresli anlarımda olduğu gibi başımı kaşımaya başladım, burun kanatlarımın oynamaları küt küt atan kalbimle yarışüyordu. Neydi bu Allah'ım? Ne anlatıyordu, kime aitti? O dönemden bir metnin günümüze gelmesi mümkün müydü? Acaba hemen bir karbon testi mi istemeliydim yazmanın kendisini görüp? Yoksa kadim dostum, yazma eser uzmanı Arafat'ı mı bulsam? Merhum hâfız-ı kütüb Saib Sencer olsa kâğıda şöyle bir dokunup 1250 senelik olduğunu hemen söylerdi kesin. Burada bir nokta koyayım.

Günlerce sabahlara kadar uğraşp güç bela çözdüğüm, güzelce bilgisayara aktarıp Türkçeye çevirdiğim bu metinden de ilham alarak bayağı bir ıstırapla ders programımı oluşturdum, dersin metodunu, tarihsel, dönemsel ve tematik kayıtlarını belirledim, hangi hafta hangi konunun hangi okumalar eşliğinde işleneceğini gösteren izlencemi hazırlayıp ders notlarını ve slaytlarımı derse hazır hâle getirdim, notları Metin Ağabeye bıraktım. Bu dönem Hadis Tarihi dersini benden alan iki sınıfta toplam 140 kadar öğrenci var. İlk ders az sonra başlayacak. Sahneye çıkmadan ya da mabede girmeden önceki son hazırlıklar: Son slayt kontrolü, bağlantı kabloları, yoklama kâğıdı, üst baş düzeltilmesi...